

فارسی عمومی

به کوشش

دکتر حسن انوری و دکتر یوسف عالی عباس آباد

انتشارات سخن

تهران

سرشناسه	: انوری، حسن، ۱۳۱۲-
عنوان و نام پدیدآور	: فارسی عمومی / تألیف حسن انوری، یوسف عالی عباس آباد.
مشخصات نشر	: تهران: سخن، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۱۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۷-۵۱۲-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: ادبیات فارسی - تاریخ و نقد
شناسه افزوده	: عالی عباس آباد، یوسف
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ف ۸۸/الف / ۴۰۳ PIR
رده بندی دیویی	: ۸۵۰/۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۴۰۶۷۱۹

انتشارات سخن

خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، خیابان وحید نظری، شماره ۴۸

فکس: ۶۶۴۶۳۸۷۵

www.sokhanpub.com

e-mail: info@sokhanpub.com

فارسی عمومی

به کوشش

دکتر حسن انوری و دکتر یوسف عالی عباس آباد

چاپ اول ۱۳۹۰

لینوگرافی: کوثر

چاپ: مهارت

تیراژ: ۲۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۲-۵۱۲-۹

مرکز پخش: انتشارات علمی، خیابان انقلاب، مقابل دانشگاه تهران، شماره ۱۲۲۴

تلفن: ۶۶۴۶۰۶۶۷

فهرست

۱۱	مقدمه
۱۳	فردوسی: به نام خداوند جان و خرد
۱۳	اعتصامی: مست و هوشیار
۱۴	ملک الشعرای بهار: آرمان شاعر
۱۶	مولوکل: زرفای بی پایان مفر انسان
۱۷	اقبال لاهوری: از خواب گران خیز
۱۸	نازل خانلری: عقاب
۲۱	نیما یوشیج: مهتاب
۲۲	_____ : داروک
۲۳	شاملو: عقوبت
۲۵	ابتهاج: در کوچمه‌سار شب
۲۵	اخسوان ثالث: میراث
۲۸	_____ : آخر شاهنامه
۳۲	_____ : کتیبه
۳۴	شفیعی کدکنی: سفر به خیر
۳۵	نازل خانلری: نامه‌ای به پسر
۳۸	شکیر: بودن یا نبودن
۳۹	فردوسی: ستایش خرد
۳۹	_____ : بخشی از داستان رستم و سهراب
۴۳	_____ : رزم‌نامه رستم و اسفندیار
۴۹	کسرائی: آرش کمانگیر
۶۰	شهید بلخی: آرزومند
۶۰	منوچهری دامغانی: الا یا خیمگی، خیمه فرومل
۶۳	اسعد گرگانی: چه خوش‌روزی بود روز جدایی
۶۳	نظامی گنجوی: وفات مجنون بر روضه لیلی
۶۴	_____ : اندام‌شستن شیرین در چشمه آب و دیدن خسرو شیرین را در چشمه‌سار
۶۶	مسولاتا محمد بلخی: نگار می‌رسد
۶۷	_____ : چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم
۶۷	_____ : اکسیر عشق
۶۸	_____ : آمده‌ام که سر نهم

- ۶۸ _____: کشتی یولنگر
- ۶۹ _____: بیا تا قدر یکدیگر بدانیم
- ۶۹ سعدی: ای ساریان آهسته رو کآرام جانم می‌رود
- ۷۰ _____: شبِ فراق که داند که تا صحر چند است؟
- ۷۱ _____: من در میان جمع و دلم جای دیگر است
- ۷۰ _____: من گلی را دوست می‌دارم که در گلزار نیست
- ۷۲ _____: ای گل تو نیز خاطر بلبل نگهبان دار
- ۷۲ _____: شبی بدارم که چشمم نخفت
- ۷۱ _____: محمود و ایاز
- ۷۴ _____: حکایت ابراهیم علیه السلام
- ۷۴ حافظ شیرازی: آتشی که نمیره در دل ماست
- ۷۵ _____: تاب خوی بر عارضش بین
- ۷۵ _____: بنال بلبل عاشق
- ۷۶ _____: آری به اتفاق جهان می‌توان گرفت
- ۷۶ _____: من از افسون چشمش مست
- ۷۷ _____: سلسله زلف بتان از پی چیست؟
- ۷۷ _____: خون چکید از شاخ گل
- ۷۸ _____: تا بود فلک شیوه او پرده‌داری بود
- ۷۸ _____: رین سر شوریده باز آید به سامان غم مخور
- ۷۹ _____: طرخی نو در اندازیم
- ۸۰ _____: برگ نوا تبه شد و ساز طرب نماند
- ۸۰ جامی: رفتن مجنون به طفیل گدایان به خیمه لیلی ...
- ۸۲ وحشی بافقی: شرح پریشانی
- ۸۳ حزین لاهیجی: ای وای بر اسیری کز یاد رفته باشد
- ۸۴ حمیدی شیرازی: مرگ تو
- ۸۴ شهریار: حالا چرا
- ۸۵ قایم مقام فراهانی: نامه‌ای از قایم مقام
- ۸۵ نشاط اصفهانی: طاعت از دست نیاید گنهی باید کرد
- ۸۶ صفای اصفهانی: دل‌بردی از من به یغما، ای ترک غارتگر من
- ۸۷ رهی معیری: یاد ابا می که در گلشن فغانی داشتم
- ۸۷ _____: لاله دیدم، روی زیبای تو آمد به یاد

۸۷	صورتنگار: هر باغبان که گل به سوی برزن آورد
۸۸	مشیری: کوچه
۸۹	شاملو: شبانه
۹۱	کسرائی: غزل برای درخت
۹۲	ابتهاج: آینه در آینه
۹۲	ســـــ: نشود فاش کسی آنچه میان من و توست
۹۲	م. آزاد: گل باغ آشنایی
۹۳	فرخزاد: آفتاب می شود
۹۵	ســـــ: عاشقانه
۹۶	ســـــ: به آفتاب سلامی دوباره بخوانم داد
۹۸	اسکار وایلد: مرگ نرگس
۹۶	مولانا جلال الدین بلخی: بی نام
۱۰۰	ســـــ: انکار کردن موسی علیه السلام بر مناجات چوپان
۱۰۳	هاتف اصفهانی: هیچ نیست جز او
۱۰۷	سپهری: صدای پای آب
۱۱۷	ســـــ: پشت دریاها
۱۱۹	بیهمی: داستان بر دار کردن حسنک وزیر
۱۲۵	عطار نیشابوری: مردی چنین و چنین
۱۲۶	نصراة منشی: دوستی کبوتر و زاغ و موش و باغچه و آهو
۱۳۳	نظام الملک طوسی: حکایت
۱۴۰	سعدی: حکایت
۱۴۲	شفیعی کدکنی: هزاره دوم آهوی کوهی
۱۴۴	صفا: میراث فرهنگی ایران
۱۵۲	اسلامی تدوشن: ایران نیز حرفی برای گفتن دارد
۱۵۸	بندتو کروچه: هنر چیست
۱۶۱	ناتل خانلری: شعر و هنر
۱۶۶	دشنی: کوزه ادراکها تنگتر از تنگناست
۱۷۰	اقبال آشتیانی: دانشمند واقعی و معرفت حقیقی
۱۷۸	نفیسی: سیدآشرف الدین
۱۸۲	یغمایی: سخنی درباره شاهنامه
۱۸۳	زورین کوب: سعدی

۱۸۶	اسلامی تدویشن: ملک الشعراء بهار
۱۹۱	ناصر خسرو: نکوهش مکن چرخ نیلوفری را
۱۹۲	خاقانی: ایوان مداین
۱۹۵	سعدی: آنچه دیدی بر قرار خود نماند
۱۹۶	ابرج میرزا: مرگ ناتوان
۱۹۷	امام محمد غزالی: یک ساعت تفکر
۱۹۹	رودکی: پیری
۲۰۰	ناصر خسرو: گر بختمند و با دل غمگینم
۲۰۱	خیام نیشابوری: رباعیات
۲۰۲	صائب تبریزی: سایه سرو
۲۰۳	خاقانی شروانی: نعت مصطفی صلوات الله علیه
۲۰۳	دهخدا: مرغ سحر
۲۰۴	ادیب الممالک قراغانی: آتش حب الوطن
۲۰۵	بهار: دماوندیه
۲۰۶	اخوان ثالث: ایران
۲۰۸	فرخی سستانی: برند نیلگون
۲۱۰	ناصر خسرو: حاجیان آمدند با تعظیم
۲۱۱	اسلامی تدویشن: بهار در اصفهان
۲۱۴	بزرگ علوی: چشم هایش
۲۱۸	هدایت: داش آکل
۲۲۷	پیوست ۱: توضیحات درس ها
۳۶۹	پیوست ۲: آیین نگارش و مکاتبات اداری
۳۷۷	پیوست ۳: دستور زبان فارسی
۳۰۹	کتابنامه:

مقدمه

فارسی عمومی درسی است که زبان فارسی، سیر تحول آن (از آغاز زبان دری، صورت تحول یافته فارسی میانه) تا دوران اخیر و شعر یا نثر شاعران هم‌روزگار ما را نشان می‌دهد. مقصود این است که این کتاب شامل ادبیات کهن و جدید می‌شود.

هریک از دوره‌های زبان و ادبیات ویژگی‌های به‌خصوصی دارند که در دوره‌های بعد کم‌رنگ شده و برخی از آنها به کلی از بین رفته است و یا به صورت و نوع دیگر به کار می‌رود. برای روشن شدن این مسأله باید گفت که در دوره‌های اول زبان و ادبیات دری، قرن چهارم، نوع ادبی «حماسه»، مهم‌ترین کارکرد را داشته است. شاعر ملی ایران، فردوسی، بزرگ‌ترین و قوی‌ترین بنیاد حماسه را پی‌ریزی کرد و با قدرت و قوت شاعری و اطلاعات بی‌شمار او بر مسایل جامعه آن‌روزگار، آن را به اتمام رسانید. درست است که در سال‌ها و دوره‌های بعد نیز از حماسه استفاده شد - مثلاً دوران قاجار - اما آن ویژگی و خصوصیت حماسه به کار رفته به وسیله فردوسی را نداشت. در دوران معاصر سیایش کسرای با سرودن منظومه «آرش کمانگیر»، به حماسه رنگ و بویی ملی و ایرانی خاص بخشید و کلام و شعرش را هر چه بیشتر به سمت و سوی شعر فردوسی و حماسه ملی ایران نزدیک‌تر کرد. مضاف بر اینکه به «آرش»، پهلوان ایرانی که جان خود را بر تیر نهاد و فردوسی چندان به او توجه نداشت و در شاهنامه به صورت بسیار بسیار گذرا از او یاد شد، پرداخت و او را در ذهن ایران ماندگار کرد. مثلاً در دوره‌هایی مهم‌ترین کارکرد را «تاریخ‌نویسی» داشته است. در نثر نیز این اتفاق افتاد. در طی قرن و یا یکی دو قرن، بحث تاریخ‌نویسی از اهم مسایل روز بود و نویسندگان با استفاده از منابع مختلف یا به نوشتن تاریخ دوره‌های پیشین اقدام می‌کردند و یا اتفاقات دوران معاصر خود را با لعاب ادبی می‌نوشتند که شامل زندگی‌نامه و شرح وقایع درباره افراد خاصی مانند شاه، وزیر، عارف، دانشمند و جز اینها می‌شد.

ادبیات معاصر به ویژه شعر نو که یکی از صورت‌های شعر و گونه‌ای تحول یافته در شعر فارسی محسوب می‌شود، ویژگی‌های اساسی دارد که شاعران قدر اول و نویسندگان معاصر به سبب مسایل خاص روزگار خود به آن پرداخته و گرایش یافته‌اند و آن «جامعه‌شناسی»، «انسان و وضعیت او در اجتماع»، «نقد این وضعیت»، «نقد روزگار از نظر تاریخی - سیاسی»، «واکنش انسان در برابر سختی‌ها و خوشی‌های زندگی»، «نقد شخصیت انسان» و «تاریخ و فرهنگ» بوده است که همگی به اجتماع برمی‌گردد. نیما، شاملو، اخوان، فروغ، کسرابی، محمدعلی جمال‌زاده، بزرگ علوی، صادق هدایت، هوشنگ گلشیری، و ... در گیرودار این مسایل بوده‌اند؛ البته سهراب سپهری به سبب گرایش به مسایل عرفانی با ابهام و ابهام از این نوع مسایل یاد کرده است.

در کتاب حاضر مؤلفان خواسته‌اند از تمام این مباحث، با در نظر گرفتن حجم کتاب، نمونه‌هایی را ذکر کنند.

روش کار این‌گونه است که وحدتی به موضوعات حاضر داده شده تا از تشتت و پراکنده‌گویی جلوگیری شود و دانشجویان به نوعی با مجموعه‌ای از یک‌موضوع و نمونه‌های آن آشنا شوند و از این‌راه ضمن شناخت آنان درباره ادبیات کشورشان، با نویسندگان، سبک و طرز و شیوه نگارش آنان، تصویرهای شعری شاعران گذشته و معاصر، به رگه‌هایی از نقد و ارزیابی ادبی نیز دست یابند.

حسن انوری - یوسف عالی عباس‌آباد

۱۳۸۹